

Richard A. Burridge: *Imitating Jesus: An Inclusive Approach to New Testament Ethics*. 490 sid. Grand Rapids, Wm. B. Eerdmans 2007.

Gennem hele kirkens historie har det været omstridt, hvordan man skulle bruge Bibelen i etiske spørgsmål. Som påpeget i denne bog af R. Burridge er den ofte blevet anvendt til at legitimere modsatrettede synspunkter. I afhandlingen giver forfatteren en grundig analyse af nytestamentlig etik, desuden viser han, hvordan denne etik fungerer i forbindelse med forskellige emner, specielt apartheid i Sydafrika i det 20. årh.

Bogens første kapitel — «Being «Biblical»: Contexts and Starting Points» — bringer en oversigt over nyere studier inden for området. Desuden redegøres for to forhold, der er karakteristiske for denne udgivelse. For det første: mens de fleste fremstillinger af nytestamentlig etik stort set kun er optaget af det historiske, er indfaldsvinklen i Burridges undersøgelse både historisk og hermeneutisk. For det andet: hvor størsteparten af de gængse undersøgelser lægger vægt på de nytestamentlige forfatteres forståelse af etikken, begynder Burridge med en fremstilling af den historiske Jesus. Derved knytter han også til ved sine egne tidligere arbejder med evangeliegenren og dens biografiske kontekst.

Det andet kapitel bærer overskriften «Jesus of Nazareth: Great Moral Teacher or Friend of Sinners?» Her betones det, at man ikke kan nøjes med at analysere Jesu ord. Det Jesus gjorde var en lige så væsentlig del af etikken. Spørgsmålet, om Jesus skal ses som den store moralske lærer eller «synderes ven», kan ikke besvares med et enten-eller. «Thus, despite his rigorous, all-demanding «strenuous commands», in fact both Jesus' teaching and his example, in biographical terms, his words and his deeds, cohere in an open acceptance of people, especially sinners» (sid. 73).

De følgende fem kapitler handler om henholdsvis Paulus og de fire evangelier. Burridge peger både på de enkelte skrifers særpræg og på en række fælles træk. Det specifikke for de enkelte skrifter fremgår af overskrifterne: «Paul: Follower or Founder?» (kap. 3); «Mark: Suffering for the Kingdom» (kap. 4); «Matthew: Being Truly Righteous» (kap. 5); «Luke-Acts: A Universal Concern» (kap. 6); «John: Teaching the Truth in Love» (kap. 7). Kapitlernes opbygning følger et bestemt mønster. Først behandles kristologien i det pågældende skrift, dernæst skriftets konkrete sammenhæng og eskatologien, det tredje afsnit handler om forholdet mellem loven og kærligheden, det fjerde afsnit belyser forskellige etiske emner, og det femte og sidste fokuserer på «Imitating Jesus, the friend of sinners». De konkrete emner, som tages op, varierer fra skrift til skrift, men også her er der dog en del fælles

træk. Blandt typiske emner kan nævnes: «familieværdier», ægteskab og skilsmisse, børn, penge og ejendom, vold, magt, lederskab og stat.

Det sidste kapitel — «Apartheid: An Ethical and Generic Challenge to Reading the New Testament» — indeholder en række principielle overvejelser over hvordan Ny Testamente kan bruges i dag. I den forbindelse gives også flere kritiske bemærkninger til andre nyere fremstillinger, bl.a. diskuteres Richard Hays fire tilgange i *The Moral Vision of the New Testament* (1996): den deskriptive opgave, den syntetiske opgave, den hermeneutiske opgave og den pragmatiske opgave, (sid. 358–359). Efter Burridges mening er der dog tale om en langt mere dialektisk proces mellem tekst og fortolker, end denne model giver rum for. En anden svaghed ved Hays model er at han ikke tillægger «kærligheden» som nøglebegreb nogen særlig rolle.

En væsentlig del af det sidste kapitel består i Burridges drøftelse af forskellige genrer og typer i det etiske materielle. Interessant er således hans afprøvning af fire karakteristiske typer og hans påpegnings af hvordan de kan bringes i forbindelse med situationen i Sydafrika: (1) regler og præskriptive bud; (2) principper og universelle værdier; (3) eksempler og paradigmer; (4) en overordnet symbolsk verden. Burridge påpeger at alle fire typer blev brugt på begge sider af den politiske kamp, således at man ofte benyttede den samme metode på de samme passager som argument for, at ens egen tilgang var «bibelsk» i modsætning til den anden position. «Perhaps we can learn from the struggles of South Africa for our own debates in the future about what it means to be «biblical». Whenever we are presented with a choice between being biblical and being inclusive, it is a false dichotomy — for to be truly biblical is to be inclusive in any community which wants to follow and imitate Jesus» (sid. 409).

Burridges bog er betydningsfuld, ikke mindst ved sin understregning af at det er en misforståelse at læse de nytestamentlige skrifter som etiske opslagsværker. Etikken skal tværtimod forstås i lyset af teksternes narrative og kristologiske form. Vigtig er også understregningen af det dialogiske forhold mellem tekst og fortolker. Et par svagheder skal dog påpeges. For det første er det næppe helt dækkende at karakterisere bogen som en nytestamentlig etik, idet nogle af de mindre skrifter (f.eks. 1 Petersbrev og Åbenbaringsbogen) ikke behandles. For det andet kunne man have ønsket sig en mere indgående drøftelse af hvad der ligger i udtrykket «imitating Jesus». I den kirkelige tradition har man ofte fokuseret på forholdet mellem efterfølgelse og efterligning, og denne problematik er ikke reflekteret i nærværende undersøgelse (evt. nærmere herom i min egen bog *Bibel og etik. Konkrete og prin-*

ciipelle problemstillinger. 2003). Det er imidlertid mindre svagheder, som på ingen måde sætter spørgsmålstegn ved bogens mange øvrige kvaliteter. Vi står her over for en meget velskreven og interessant afhandling, der kaster nyt lys over sammenhængen mellem eksegese, hermeneutik og etik.

Johannes Nissen

G. E. M. de Ste. Croix (Michael Whitby & Joseph Streeter, red.): *Christian Persecution, Martyrdom, & Orthodoxy. XII + 394 sidor. Oxford University Press, Oxford 2006.*

Titeln på denna samling av postumt utgivna artiklar är väl vald av utgivarna som i sina introduktioner och kommentarer till Ste. Croix' tänkande framhäver hur för honom ortodoxi, kanske ur hans perspektiv korrektere kallad intolerans, har varit grogrund för förföljelser både riktade mot och utförda av kristna. Många som sysslar med kyrkans historia har en positiv och ofta personlig relation till kristendomen. För Ste. Croix var situationen närmast den motsatta. Han beskrivs av utgivarna som fiendlig till kristendomen. Ste. Croix skriver själv om hur lätt det är för en historiker som sysslar med det romerska samhället och administrationen att se förföljelserna av de kristna ur ett perspektiv från ovan. För en teolog ger detta ibland en intressant fräschör åt hans texter. När han beskriver en situation som inom kyrka och kyrkohistoria traditionellt gärna setts med ögon sympatiska med den kristne martyren visar Ste. Croix mest intresse och sympati för den romerske ämbetsmannen som tvingas hantera besvärliga kristna som ofta tvingar fram sitt eget martyrium. Ord om Julianus som återhållsam i sin behandling av kristna hör inte heller till de första som vanligen framförs. Dock, Ste. Croix ser själv behovet av att söka det dubbla perspektivet på förföljelserna, både ovanifrån och underifrån. Medvetenheten och ansatsen är två av denna boks många förtjänster.

De sju artiklarna är av olika formell typ. Några exempel: En betydelsefull publicerad text, med delar av den debatt den gav anledning till. Ett bakgrundsarbete till en tänkt men aldrig avslutad bok. En i stort sett färdigställd opublicerad artikel där vissa av Ste. Croix' tänkta utvidgningar genomförts av utgivarna i appendix. En ofta framförd föreläsning utvidgad av Ste. Croix inför en tänkt publicering, men färdigställd av utgivarna.

För den som vill kunna säga: «exakt detta hävdar Geoffrey de Ste. Croix» kan detta orsaka problem, men för den som vill lära känna hans tänkande och få

det insatt i sin kontext fungerar boken väl och de båda utgivarna har utfört ett omfattande arbete.

En text rör konciliet i Kalcedon i vilken den övergripande tesen är det politiska maskineriets effektiva styrning av konciliet och att det präglades av tvång väl så mycket som exempelvis «rövarsynoden» i Efesos. En annan text rör frågor kring den tidiga kristendomens förhållande till egendom och slaveri. Här gör Ste. Croix den intressanta observationen att även om kristendomen snart kom att framträda som en religion med sin tyngdpunkt i den grekisk-romerska världens städer så avviker Jesus kraftigt från den bilden. Ste. Croix menar att Jesus i stort sett synes ha undvikit de hellenistiskt präglade orterna i Palestina. Huvudsakligen, och med Jerusalem som lysande undantag, verkade Jesus på landsbygd och i smärre orter, i de miljöer som antagligen var minst påverkad av hellenistisk kultur, ja, låg utanför den hellenistiska civilisationens gränser.

Det dominerande temat består dock av de övriga fem texterna och rör förföljelser och martyrskap. För Ste. Croix är det en självklarhet att inte begränsa sig till förföljelser riktade mot kristna utan även ha i åtanke de kristnas förföljelser mot sina motståndare. Han ser en stark kontinuitet mellan de båda, inte minst i den knappt förändrade romerska statens underliggande strävan efter det nödvändiga bevarandet av gudarnas eller Guds välvilja. Samtidigt som Ste. Croix noggrant avvisar tanken på att det skulle finnas bara en förklaring återkommer liknande tankar i det mest utvecklade svaret på frågan: varför förföljdes de kristna? En viktig orsak både till detta och till att kristendomen själv utvecklades till att förfölja andra var dess krav på att vara den enda sanna tron. Att inte erkänna de allmänt erkända gudarna och att inte delta i kulturen var att ställa sig utanför och hota samhällets gemenskap. Därför sågs kristna som ateister. Häri finner Ste. Croix också en viktig källa till kristen intolerans. Han noterar även att förföljelse är den drabbades sätt att se på saken medan det motsatta perspektivet är att någon drabbas rättvist.

Rörande det kristna martyriet är en tes Ste. Croix återkommer till och framför med störst emfas den att en betydelsefull beståndsdel av kristendomsförföljelse och martyrier och ett stort antal av de martyrer som källorna berättar om utgörs av det han definierar som frivilliga martyrer, alltså sådana som avsiktligt och onödigt tog en omväg för att söka martyriet. Han räknar också med *quasi-volunteers*, sådana som är onödigt rigida i sitt beteende, i onödan drar uppmärksamhet till sig, eller vid sin rättegång handlar så att de säkert blir martyrer. En mycket stor del av de i martyrakter och andra källor skildrade martyrer gick betydligt längre än kyrkan krävde av dem och i vissa fall